Zasady dobrych praktyk w sprawie programów opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, uchwalanych przez rady gmin.

- Uchwała rady gminy powinna preferować własne schronisko jako to, do którego będą przekazywane zwierzęta bezdomne wyłapane na terenie gminy. W przypadku gmin, które nie posiadają własnych schronisk, zasadne jest wybranie schroniska zlokalizowanego najbliżej gminy i spełniającego poniższe wymagania:
    - schronisko pod nadzorem Inspekcji Weterynaryjnej, posiadające wymagane prawem zezwolenia na działalność w tym zakresie (warunek formalnego dopuszczania oferentów – z tym zagadnieniem wiąże się podjęcie przez radę gminy uchwały w sprawie wymagań dla przedsiębiorców);
    - schronisko wykazujące wysoki odsetek adopcji; gminy mogą uzyskać informacje w przedmiotowym zakresie bezpośrednio ze schroniska lub od powiatowego lekarza weterynarii nadzorującego dane schronisko;
    - schronisko dostępne dla jak największej liczby osób zainteresowanych adopcją zwierząt, tj. w dni powszednie, także w godzinach popołudniowych oraz w weekendy;
    - szeroki zakres zabiegów lekarsko – weterynaryjnych zapewnianych przez schronisko;
    - wyszkolony personel oraz przeszkoleni wolontariusze, np. udzielanie pomocy zwierzętom przez wolontariuszy wyłącznie po odbyciu odpowiedniego szkolenia z zakresu postępowania ze zwierzętami, zorganizowanego przez schronisko;
    - schronisko, które zapewnia usługi w zakresie odławiania zwierząt bezdomnych.

    Umowa ze schroniskiem powinna zawierać m. in.:
    - zapis gwarantujący przyjęcie do schroniska wszystkich zwierząt wyłapanych na terenie gminy, bez wyznaczania limitów, np. miesięcznych;
    - zapisy zobowiązujące schronisko do aktywnego poszukiwania osób zainteresowanych adopcją;
    - zapisy zabezpieczające interes gminy w zakresie kontroli opieki sprawowanej nad zwierzętami, tj. ustalenie mechanizmów

sprawozdawczości (w jakim terminie i jakie informacje mają być przekazywane ze schroniska do urzędu gminy).

- Wyłapywanie bezdomnych zwierząt na terenie gminy:
  - schronisko;
  - komórki, jednostki organizacyjne gminy lub straż gminna;

jeśli zaś byłoby to korzystniejsze, to:

  - podmiot zewnętrzny.

Przykładowo, wyłapywaniem bezdomnych zwierząt może się zajmować: Straż Miejska oraz przeszkoleni przedstawiciele organizacji pozarządowych, posiadający odpowiedni sprzęt do odławiania bezdomnych zwierząt.

W przypadku, gdy wybrano usługi podmiotu zewnętrznego, zajmującego się wyłapywaniem bezdomnych zwierząt, w umowie pomiędzy gminą a ww. podmiotem należy wskazać co najmniej następujące wymagania:

  - oznakowany samochód, przystosowany do przewozu zwierząt;
  - profesjonalny sprzęt wyprodukowany do celu wyłapywania zwierząt bezdomnych, w szczególności:
    - smycze,
    - chwytaki,
    - siatki,
    - klatki pułapki;
  - podmiot zajmujący się wyłapywaniem bezdomnych zwierząt powinien prowadzić dokumentację dotyczącą opisu odłowionego zwierzęcia, daty, czasu i miejsca odłowienia; dokumentację należy przekazywać właściwej gminie niezwłocznie po każdorazowym dokonaniu odłowienia bezdomnego zwierzęcia;
  - ww. podmiot powinien przekazywać wyłapane zwierzęta bezpośrednio do schroniska, które powinno wystawić pokwitowanie dotyczące przyjęcia zwierzęcia do schroniska; podmiot wyłapujący bezdomne zwierzęta powinien przekazywać gminie miesięczne zestawienie zwierząt oddanych do schroniska, natomiast schronisko – miesięczne zestawienie przyjętych zwierząt, np. w terminie do 10 dnia następnego miesiąca, dzięki czemu gminy będą miały możliwość weryfikacji informacji otrzymanych od podmiotu odławiającego bezdomne zwierzęta;
  - podmiot zajmujący się wyłapywaniem bezdomnych zwierząt powinien być zarejestrowany u powiatowego lekarza weterynarii z uwagi na prowadzoną działalność polegającą na zarobkowym transporcie

zwierząt, w związku z czym powinien spełniać wymagania rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 *w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97* oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 kwietnia 2004 r. *w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla prowadzenia działalności w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt lub przewozu zwierząt wykonywanego w związku z prowadzeniem innej działalności gospodarczej*, a tym samym będzie podlegał kontrolom ze strony Inspekcji Weterynaryjnej.

- Gminy powinny wziąć pod uwagę fakt, że w przypadku wyłapywania zwierząt może zachodzić konieczność zastosowania środków sedacyjnych czy użycia broni Palmera, zasadne jest zatem nawiązanie współpracy z podmiotami posiadającymi stosowne upoważnienia.

- Planując działania w zakresie realizacji programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, gmina powinna wziąć pod uwagę możliwość skorzystania z pomocy organizacji pozarządowych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, funkcjonujących na jej terenie. Taka współpraca, pozwalająca wykorzystać doświadczenie oraz zasoby ludzkie organizacji, może w wielu przypadkach ułatwić wykonanie lub zwiększyć efektywność działań zmierzających do zapobiegania bezdomności zwierząt.

Postępowanie z bezdomnymi zwierzętami w schronisku:

- bezpośrednio po przyjęciu zwierzęcia do schroniska powinno się sprawdzić, czy zwierzę jest oznakowane:
  - mikrochipem – numer chipa należy sprawdzić w ogólnodostępnych bazach danych,
  - tatuażem – numer tatuażu należy sprawdzić w Związku Kynologicznym lub innych ogólnokrajowych organizacjach społecznych, których statutowym celem jest działalność związana z hodowlą rasowych psów i kotów,
  - adresówką,

  w celu podjęcia próby odnalezienia właściciela i skontaktowania się z nim; jeśli zaś próba kontaktu, w zależności od posiadanych danych kontaktowych (np. dwukrotne wysłanie listu poleconego; kilkukrotna próba dodzwonienia

się lub nieotrzymanie odpowiedzi na co najmniej dwie wiadomości wysłane drogą elektroniczną w odstępie trzech tygodni), nie odniesie skutku, zwierzę należy traktować jako bezdomne;

- jeśli zwierzę jest oznakowane mikrochipem, należy wprowadzić numer mikrochipa do wykazu zwierząt prowadzonego w schronisku;
- w przypadku, gdy zwierzę nie jest oznakowane, należy je niezwłocznie oznakować mikrochipem, a numer chipu wprowadzić do wykazu;
- dane zwierzęcia oznakowanego mikrochipem powinny zostać wprowadzone do ogólnodostępnych krajowych baz danych np.
  - Safe-Animal: www.safe-animal.eu,
  - Polskie Towarzystwo Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt: www.identyfikacja.pl,
  - ANIMAL ID: www.animalid.eu.

  Powyższe bazy danych współpracują z ogólnoeuropejską bazą danych European Pet Network (www.europetnet.com), regularnie przesyłając do niej numery mikrochipów wprowadzone na terenie kraju, co usprawnia odszukiwanie zaginionych zwierząt;
- schronisko powinno posiadać stronę internetową, która powinna być dostępna ze strony internetowej gminy (np. poprzez umieszczenie linku);
- zwierzęta, które zostały przyjęte do schroniska, należy sfotografować, a zdjęcia wraz ze wskazaniem gdzie i kiedy zwierzę zostało znalezione, opublikować na stronie internetowej schroniska niezwłocznie po przyjęciu zwierzęcia;
- na ww. stronie powinny znajdować się także wizerunki wszystkich psów i kotów przebywających w schronisku wraz z opisem dotyczącym charakteru zwierzęcia, aby ułatwić osobom chcącym adoptować zwierzę jego wybór;
- zwierzęta bezdomne po odbyciu kwarantanny, wykonaniu szczepień profilaktycznych oraz zabiegu sterylizacji/kastracji należy przeznaczyć do adopcji;
- podejmowanie różnorodnych akcji zwiększających poziom adopcji, jak np.:
  - w Warszawie, dzięki zaangażowaniu wolontariuszy, promowanie adopcji podczas różnych wydarzeń na terenie miasta, wprowadzenie akcji „Dzień Psa/Kota",
  - w Bydgoszczy bardzo duża aktywność schroniska, przy udziale wolontariuszy, aresztantów i więźniów, prowadzenie akcji edukacyjnych w szkołach, imprez plenerowych, wystaw psów i kotów przebywających w schronisku, prowadzenie programów szkoleniowych

dla psów przez wolontariuszy, szczególnie dla zwierząt, które boją się obcowania z ludźmi, celem zwiększenia ich szans na adopcje,
  - w Krakowie poprzez stworzoną do tego celu stronę internetową www.ekocentrum.krakow.pl;
- wykonywanie obligatoryjnej sterylizacji/kastracji wszystkich zwierząt przebywających i przyjętych do schroniska; zgodnie z opinią otrzymaną z Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, sterylizacja jest możliwa także u bardzo młodych zwierząt już w wieku 8-14 tygodni;
- wykonywanie szczepień profilaktycznych przeciwko **chorobom zakaźnym innym niż wścieklizna**, które zgodnie z opinią otrzymaną z Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu mogą być przeprowadzane bezpośrednio po przyjęciu zwierząt do schroniska, a nie dopiero po zakończeniu okresu kwarantanny. Z przedmiotowej opinii, sporządzonej w oparciu o doświadczenia wieloletniej współpracy Katedry Epizootiologii Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu z wrocławskim schroniskiem dla bezdomnych zwierząt, wynika, iż szczepienie profilaktyczne właśnie w tym okresie nie niesie żadnego ryzyka dla zwierząt w pełni zdrowych, może natomiast pozwolić wykryć i opanować potencjalny proces chorobowy wcześniej niż mógłby się ujawnić w sposób samoistny;
- ww. szczepienia profilaktyczne powinny być wykonywane co najmniej przeciwko następującym chorobom:
  - psy: nosówka, zakaźne zapalenie wątroby (choroba Rubartha), parwowiroza;
  - koty: herpeswiroza, kaliciwiroza, panleukopenia;
- szczepienie przeciwko wściekliźnie – po odbyciu kwarantanny;
- dodatkowo, w ramach zwalczania bezdomności zwierząt, warto rozważyć czipowanie bezdomnych psów i kotów z terenu miasta, będących pod opieką organizacji pozarządowych działających na rzecz zwierząt.

Ponadto, zarówno schroniska będące własnością gminy, jak również schroniska zewnętrzne nie podlegające gminom, powinny być wpisane do planów kontroli przeprowadzonych przez gminę tak, aby kontrole te były przeprowadzane co najmniej jeden raz w roku.

Dodatkowo, w ramach zwalczania bezdomności zwierząt należy rozważyć działania dotyczące zwierząt, które posiadają właścicieli lub będących pod opieką organizacji działających na rzecz zwierząt, jak ma to miejsce w wielu dużych miastach, tj.:

- czipowanie zwierząt:

- w Warszawie Gdańsku, Lublinie, Łodzi, Wrocławiu prowadzone są akcje bezpłatnego czipowania psów i kotów dla mieszkańców, miasto zawiera umowy z zakładami leczniczymi dla zwierząt (dalej zwane ZLZ) na wykonywanie ww. usługi,
- w Białymstoku miasto umożliwia właścicielom wykonanie ww. usługi w promocyjnej cenie, tj. koszt mikrochipa pokrywa miasto, zaś właściciel jedynie koszt usługi,
- w Krakowie właściciele posiadający zaczipowane psy są zwolnieni z opłaty za ich posiadanie;

- sterylizacje/kastracje zwierząt posiadających właścicieli:
  - w Warszawie dofinansowanie dla mieszkańców w wysokości 50% kosztów ww. zabiegów dla maksymalnie 2 sztuk zwierząt rocznie dla jednego właściciela (ograniczenie to nie dotyczy sytuacji, kiedy miot od samicy został poddany eutanazji – wówczas dofinansowanie przysługuje nawet jeżeli właściciel wykorzystał uprzednio dofinansowanie dla dwóch sztuk zwierząt). W przypadku psów warunkiem otrzymania dofinansowania w wysokości 50% kosztów zabiegu jest, aby zwierzę było zaczipowane oraz posiadało aktualne szczepienie przeciwko wściekliźnie. Warunek ten nie dotyczy kotów. Ponadto, na terenie m. st. Warszawy na koszt miasta możliwe jest usypianie ślepych miotów w ZLZ, które zawarły umowę z Biurem Ochrony Środowiska na wykonywanie dofinansowywanych zabiegów sterylizacji/kastracji, jeżeli właściciel pisemnie oświadczy, że podda samicę sterylizacji.
  - we Wrocławiu umożliwia się właścicielom bezpłatne usypianie ślepych miotów w gabinecie zlokalizowanym na terenie schroniska dla bezdomnych zwierząt, jeżeli samica zostanie poddana sterylizacji.

Powyższe działania, pomimo że dotyczą zwierząt posiadających właścicieli, mają duże znaczenie przy prewencji bezdomności zwierząt. W związku z tym, że zdarza się, iż uchwały rad gmin zawierające powyższe rozwiązania są uchylane, gminy powinny rozważyć, czy wprowadzić ww. działania w formie oddzielnego programu, równoległego do programu zwalczania bezdomności wynikającego z art. 11 i 11 a ustawy *o ochronie zwierząt.*

Opieka nad kotami wolnożyjącymi:

- Koty wolnożyjące nie powinny być wyłapywane i przekazywane do schronisk, z uwagi na odgrywanie znaczącej roli w zapobieganiu rozprzestrzeniania się gryzoni w ekosystemie miejskim. W związku z powyższym, może zostać

opracowany program prowadzący do zmniejszenia populacji oraz zapewnienia dokarmiania kotów wolnożyjących.

- Zapewnienie schronienia dla wolnożyjących kotów, w szczególności poprzez umożliwienie kotom dostępu do określonych pomieszczeń, w porozumieniu z zarządcą budynków, administratorem nieruchomości, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych oraz opiekunami kotów. Optymalnym sposobem zapewnienia schronienia byłoby wydzielenie nieużywanego pomieszczenia, które powinno być zamknięte dla osób postronnych, a stały dostęp należy zapewnić opiekunowi, w celu dokarmiania zwierząt i utrzymania pomieszczenia w czystości. Jeżeli nie będzie to możliwe, schronienie dla wolnożyjących kotów może być zapewnione poprzez budki dla kotów, jednakże biorąc pod uwagę ryzyko nieodpowiedniego postępowania z kotami przez osoby postronne, nie należy ustawiać budek w miejscach ogólnodostępnych. Domki dla kotów powinny być ustawione w miejscach ogrodzonych, dostępnych dla opiekunów kotów wolnożyjących. Ponadto, ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne w okresie zimowym, budki powinny zostać dodatkowo ocieplone. Przykładem miasta, w którym wykorzystywane są budki dla kotów, jest Gdańsk, a domki wydawane są wyłącznie opiekunom kotów posiadającym Kartę Gdańskiego Społecznego Opiekuna Kotów.
- Sterylizacja kotów wolno żyjących i wypuszczanie do środowiska, takie działania są prowadzone np.:
    - w Łodzi po dostarczeniu kota wolnożyjącego do ZLZ przez społecznego opiekuna (lista opiekunów została opracowana przez organizacje działające na rzecz zwierząt i przekazana władzom miasta);
    - w Gdańsku zabiegi te są umożliwione wyłącznie dla opiekunów posiadających Kartę Gdańskiego Społecznego Opiekuna Kotów,
    - w Warszawie społecznym opiekunom kotów wydawane są skierowania na zabiegi do ZLZ, z którymi dzielnice podpisały umowy,
    - w Białymstoku przy udziale organizacji pozarządowych – miasto powierza to zadanie wykonawcy wyłonionemu w trakcie przetargu.
- Koty poddane zabiegowi sterylizacji powinny zostać oznakowane w sposób widoczny (w szczególności kotki), co umożliwi ich odróżnienie i zapewni, że nie będą powtórnie wyłapywane.
- Stworzenie odpowiedniego systemu zapewnienia karmy dla kotów:
    - nawiązanie współpracy z organizacjami, które na terenie gminy zajmują się dokarmianiem kotów wolno żyjących, w celu:
        - ustalenia listy karmicieli kotów,
        - oszacowanie populacji kotów;

- przy ogłoszeniu przetargu na karmę, należy określić ilość karmy na podstawie zebranych danych od osób opiekujących się kotami na danym terenie; dodatkowo można określić minimalne zawartości składników odżywczych, które musi zawierać karma przeznaczona do dokarmiania kotów wolnożyjących – co jest wymogiem dla firm startujących w przetargu np. w Białymstoku,
- stworzyć system odbioru karmy przez „karmicieli" kotów z hurtowni lub sklepów zoologicznych; np. karmiciele odbierają z gminy „voucher", na podstawie którego otrzymują w sklepie odpowiednią ilość karmy lub poprzez przydzielanie karmy zakupionej przez miasto społecznym opiekunom kotów na poziomie lokalnym w konkretnych dzielnicach,
- ilość wydawanej jednorazowo karmy określona na „voucherze" nie powinna być zbyt duża, np.:
  - w Gdańsku dzienna ilość karmy przeznaczonej do dokarmiania kotów wynosi około 20 dag/kota,
  - w Łodzi jednorazowa ilość karmy wydawanej opiekunom kotów wynosi 5 kg.

Wskazanie gospodarstwa rolnego w celu zapewnienia miejsca dla zwierząt gospodarskich:

- problemem jest znalezienie takiego gospodarstwa, gdyż biorąc pod uwagę przepisy dotyczące zwalczania chorób zakaźnych, do gospodarstwa nie powinny być wprowadzane zwierzęta o nieznanym statusie epizootycznym;
- w związku z tym, że przepisy dotyczące ochrony zdrowia zwierząt regulują kwestię przemieszczania zwierząt pomiędzy gospodarstwami o różnym statusie epizootycznym, wskazanie gospodarstwa powinno odbyć się w porozumieniu z właściwym miejscowo powiatowym lekarzem weterynarii;
- w przypadku wydania decyzji o odebraniu zwierzęcia gospodarskiego, wójt gminy (burmistrz, prezydent miasta) powinien powiadomić o wydaniu przedmiotowej decyzji powiatowego lekarza weterynarii właściwego miejscowo dla terenu, z którego zwierzę zostanie odebrane i terenu, gdzie będzie przekazane;
- w związku z trudnościami dotyczącymi wskazania gospodarstwa, niektóre gminy podpisują umowy z podmiotem nie będącym gospodarstwem rolnym, np.:
  - podpisanie umowy z ośrodkiem jeździeckimi,
  - podpisanie umowy z Wydziałem Medycyny Weterynaryjnej,
  - w powyższych przypadkach, podpisywane są często umowy otwarte, tj. opłata jest uiszczana za konkretne dostarczone zwierzę.

Główny Lekarz Weterynarii pragnie podziękować:

- związkowi Metropolii Polskich,
- Urzędom Miast: Łodzi, Warszawy, Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Krakowa, Katowic, Lublina, Rzeszowa, Szczecina, Wrocławia,
- dziekanom Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej we Wrocławiu, Olsztynie, Warszawie,
- przedstawicielom Polskiego Związku Łowieckiego,
- przedstawicielom fundacji: Fundacja Dobrych Zwierząt, Fundacja Medor, Fundacja Karuna,
- Pani dr Dorocie Sumińskiej,

za współpracę oraz cenne uwagi wniesione przy opracowywaniu niniejszych zasad dobrych praktyk w sprawie programów opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, uchwalanych przez rady gmin.